

Web 2.0 palvelut leviävät käyttöön - RSS-syötteen seuraavat kirjaston kirjauutuuksia

Hannu Hahto

Verkkomaailmassa on jo muutama vuosi puhuttu Web 2.0 -palveluista, joihin kuuluvat esimerkiksi blogit, wikit sekä verkkotiedon uutuusseuranta RSS-syötteen avulla. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun kirjastossa sanoista edettiin tekoihin viime vuoden aikana. Kirjastossa otettiin käyttöön Voyager-kirjastojärjestelmän yhteyteen liitetty RSS-palveluna toimiva aiheenmukainen uutuuspalvelu. Sen lisäksi kirjaston käyttöön on rakennettu YKL-luokitukseen perustuva tagi-pilvi, joka helpottaa kokoelmien aihealueiden painotusten tarkastelua.

Web 2.0 tuo uusia ideoita

Suomalaiseen kirjastomaailmaan alkoi kantautua puhe web 2.0:n rinnakkaisilmioistä kirjasto 2.0:sta viimeistään syksyllä 2006. Näkyvimmin näitä asioita toi julkisuuteen Kimmo Tuominen Eduskunnan kirjastosta, joka mm. kirjoitti Kansalliskirjaston Tietolinja-lehteen laajan artikkelin ”Kirjasto 2.0 ja tulevaisuuden näyttöluettelot” <http://www.lib.helsinki.fi/tietolinja/0206/kirjasto20.html>.

Tuominen on puhunut samasta aiheesta eri puolella ja hänen kollegansa Päivi Karhula piti vastaavan esityksen Tampereen seudun kirjastoille tarkoitetussa web/kirjasto 2.0 -päivässä toukokuussa 2007.

Toimin järjestelmävastaavana Pirkanmaan ammattikorkeakoulun (PIRAMK) kirjastossa, ja itse aloin Tuomisen esitysten pohjalta miettiä, mitä web 2.0 -tyyppisiä palveluja oma kirjastoni voisi käyttäjille tarjota. Aika nopeasti ykköskohteeksi valikoituvat RSS-syötteenä, kohteena kirjaston uutusteokset, minkä Tuominen itsekin nosti esille kirjoituksessaan:

”Kirjaston uutusuutelu voidaan tuottaa kirjastojärjestelmän automaattisesti generoimana RSS-syötteenä, jonka käyttäjä saa halutessaan integroitua erilaisiin ohjelmistoihin, kuten RSS-

seurantaohjelmaan tai vaikkapa johonkin oppimisympäristösovellukseen. Kun RSS-syötteen otetaan täysimittaiseen käyttöön, käyttäjä voi tilata esimerkiksi johonkin asia- tai avainsanaan liittyvän syötteen.”

Sen sijaan muut Web 2.0-ilmiöt, kuten blogit ja wikit eivät tuntuneet yhtä luontevilta toteutusvaihtoehdoilta ajatellen nimenomaan kirjaston asiakaspalvelua. Kirjastoalan blogeja ja wikejäkin on Suomessa perustettu, mutta ne ovat olleet pikemminkin kirjastoammattilaisten kirjoittelua kollegoille, ei niinkään asiakkaille. RSS-syötteinä sen sijaan voidaan saada suurempia hyötyjä asiakaspalveluun.

Aiheenmukainen uutuspalvelu RSS-syötteinä

Kun olin päättänyt ottaa käyttöön RSS-syötteen uutusteoksista, piti selvittää miten se voitaisiin toteuttaa Voyager-kirjastojärjestelmässä. Omat ohjelmointitaidot eivät sellaiseen riittäneet, mutta maailmalta varmaan löytyisi toteutuksia, joista jonkun voisi ottaa käyttöön. Voyagerin kyseessä ollen tiedettiin, että RSS-sovellus ei ollut järjestelmätöimittäjän lähiajan kehittämissuunnitelmissa.

Voyager-kirjastojärjestelmän amerikkalais-

ten käyttäjien eli Voyager-L-sähköpostilistan arkistosta löytyi kuitenkin aiheesta keskustelua. Arkistossa viitattiin useisiin RSS-palveluihin, joita oli toteutettu eri yliopistoissa esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Australiassa. Näistä huomioni kiinnittyi sovellukseen, joka oli tehty The College of New Jerseyssä (TCNJ). Sovelluksella voitiin luoda mm. aihepiirikohtaisia uutuuslistoja.

Useimmat Voyager-kirjastot käyttävät teksasilaisen Michael Doranin luomaa NewBooks-ohjelmaa, koska Voyager-kirjastojärjestelmään ei sinänsä kuulu uutuusluettelo. Doranin NewBooks-sovelluksella voidaan kuitenkin luoda haluttaessa kokoelmiin tai toimipisteisiin perustuvia uutuuslistoja.

Aihepiirikohtaiset listat olisivat kuitenkin joutain uutta. Lisäksi TCNJ:n sovellus oli hyvin dokumentoitu avoimessa webissä (http://www.tcnj.edu/~library/rss/rss_technicaldetails.html). Sen toteuttaja Edward Corrado, oli myös valmis antamaan tukea sovelluksen käyttöönotossa. Corrado on toiminut vuosia Voyager-ylläpitäjille tarkoitettun Voyager-Admin-sähköpostilistan ylläpitäjänä.

Sovelluksen muokkauksen ratkaisut

TCNJ:n sovelluspaketti vaati kuitenkin perehtymistä. Muiden työtehtävien takia sovelluksen käyttöönotto siirtyi kevästä 2007 kesäloman jälkeiseen aikaan. Kun asiaan paneutui, sovelluksen kuitenkin sai käyttöön yhdessä viikossa lähes omin avuin. Ainoastaan datan keräämisessä tarvittava sqlplus-kysely piti pyytää Corradolta erikseen.

Varsinainen ohjelma on tehty Perl-kielellä. Sen muokkauksia varten AMK-kirjastojen Voyager-kirjastojärjestelmän Armas-palvelimelle piti asentaa pari Perl-lisämodulia, minkä palvelimen ylläpitäjä CSC teki pyynnöstä. Perl-ohjelman muokattavien kohtien löytäminen ja muokkaaminen onnistui ilman suurempaa Perl-ohjelmointitaitoakin.

Perl-skripti käyttää ini-tiedostoa, jossa määritellään minkälaisia RSS-listoja luodaan. Varsinainen data kerätään Voyager-tietokannasta SQL-kyselyillä. Kyselyt tuottavat lst-päätteisiä tiedostoja, joista kustakin poistetaan yhden rivin Perl-komennolla tuplatietueet. Sen jälkeen

Perl-skripti luo ini-tiedostossa nimettyjä XML-tiedostoja, jotka toimivat RSS-syötteinä. Nämä tiedostot toki pitää sijoittaa johonkin julkiseen paikkaan. PIRAMKissa ne ovat osoitteessa <pirkka.amkit.fi/rss>.

Testauksen perusteella kaikki muu toimi, mutta kun on kyse amerikkalaisperäisestä ohjelmasta, ääkköset tietenkään eivät. Corradolle skandiongelmat olivat tietenkin vieraita. Tukea asian ratkaisemiseksi sain kuitenkin Kansalliskirjaston atk-asiantuntijalta Ere Maijalalta, joka Perliä hyvin taitavana ratkaisi ääkkösongelmat hyvin nopeasti. Ere antoi myös apua SQL-kyseilyjen muokkaamiseen, jotta tietokannasta otettavaa dataa voitiin muokata halutunlaiseksi, sekä shell-skriptin muokkaamiseen, jota tarvittiin sovelluksen automatisointiin niin, että uutuuslistat voidaan joka päivä luoda ajastetusti uudestaan.

RSS syötteiden lukeminen helpoksi

Käyttöönoton yhteydessä piti vielä miettiä kuvaketta, RSS-ikonia, joka kertoisi että kyse on RSS-syötteistä. Pohdin, pitäisikö kuvakkeessa lukea lyhenne RSS, mutta päädyin lopulta standardimukaiseen RSS 2.0 -kuvakkeeseen (oranssi neliö), jota käyttivät esim. valtaselainten uusimmat versiot Firefox 2 ja Internet Explorer 7. Tämä osoittautui hyväksi valinnaksi, koska samaa kuvaketta käytetään esim. Nelli-tiedonhakuportaalisissa, johon Kansalliskirjaston Nelli-toimisto teki RSS-toteutuksen vuoden 2007 lopulla. Oranssia neliömäistä RSS-kuvaketta näkee yhä yleisemmin www-sivuilla, jotka tarjoavat RSS-syötteitä.

Käytön helpouden kannalta pidin hyödyllisenä, että uusimmissa selaimissa on sisäänrakennettu RSS-tuki, jolloin käyttäjä ei välttämättä tarvitse erillistä RSS-lukijaohjelmaa, jollainen pitäisi asentaa erikseen. Tässä mielessä Firefox 2:n ja IE 7:n yleistyminen auttaa RSS-syötteiden tulemistä tutuksi. Henkilökohtaisesti pidän IE 7:n RSS-näkymää paljon parempana kuin Firefoxin, joka tosin tuki RSS:ää aikaisemmin, mutta tallennetut syötteet näkyvät siinä lähinnä otsikkotasolla.

Toki RSS-syötteiden lukeminen sekä selailella että erillisellä lukuohjelmalla on sidottu tiettyyn paikkaan. Tähän ovat ratkaisuna web-pohjaiset syötteenlukijat kuten Netvibes ja Google Reader. Google on muutenkin tuttu hakukoneena, ja sen syötteenlukija on helppo ottaa käyttöön ja löytyy nykyään myös suomenkielisen Googlen aloitussivulta.

PIRAMKissa on alkuvuonna 2008 otettu käyttöön Lotus Notes -sähköpostiohjelmiston versio 8, jossa on uutena oma näkymä RSS-syötteille (Feeds). Koska PIRAMKissa ei vielä ole toteutettu muita RSS-syötteitä, kirjaston syötteitä käytettiin esimerkkinä henkilöstökoulutuksissa uuden version käyttöön.

RSS-palvelut asiakkaille tunnetuksi

Käyttöönoton jälkeen palvelut tuli myös tehdä tunnetuksi. Laadin RSS-syötteistä kirjastomme Ajankohtaista-sivulle tiedotteen, joka oli siellä nähtävillä koko syyslukukauden. Lisäksi laitoin kirjastotietokantamme aloitussivulle <pirkka.amkit.fi> linkin RSS-syötteisiimme, joka on siellä edelleenkin (<http://www.piramk.fi/kirjasto/rss>).

Piti myös miettiä miten asiakkaille voi markkinoida RSS-syötteitä. Tuoreehkon suomalaisarvion mukaan Suomessa vain pari prosenttia internetin käyttäjistä tilaa RSS-syötteitä verrattuna Yhdysvaltoihin, jossa osuus on n. 30 prosenttia. Eli atk-harrastajien yms. piirin ulkopuolella syötteet eivät ole olleet vielä kovin tunnettuja.

Suurin ongelma on varmaan edelleenkin koko RSS-käsitteen tunnettuus asiakkaiden piirissä. Tarkkaa tietoa siitä, miten kirjaston syötteitä on otettu käyttöön, ei ole. Tilanne kuitenkin todennäköisesti paranee koko ajan kun RSS-syötteet yleistyvät suomalaisillakin sivuilla.

Äskettäisessä Library 2.0 -symposiumissa Turussa ruotsalainen esiintyjä antoi hyvän neuvon: Sen sijaan että tekisitte kyselyjä ja selvityksiä web 2.0 -palveluista, kokeilkaa ja testatkaa! Ajan myötä uudet palvelut tulevat tutuiksi ja nähdään millä on aidosti käyttöä.

Kiinnostusta muissakin Voyager-kirjastoissa RSS:ään perustuvat uutuuslistamme olivat julkaistavissa kirjastomme [www-sivuilla](http://www.sivuilla) elokuun jälkipuolella 2007 – juuri sopivasti uuden lukukauden päästessä käyntiin.

PIRAMKissa käyttöön saatiin n. 20 aihepiirikohtaista listaa, jotka perustuvat PIRAMKin koulutusaloihin. Viimeksi mainittujen lisäksi on käytössä kaksi yleistä aihepiiriä, kasvatustutkimus (YKL 38) ja kielet. Pohdinnassa oli myös lista esim. matematiikan ja tilastotieteen uutuuksista, mutta jo syksy paljasti sen, että näiltä aloilta hankitaan sen verran vähän uutuusteoksia, ettei niistä oikein ole syötteeksi.

PIRAMKin RSS-toteutus on herättänyt kiinnostusta myös muissa suomalaisissa Voyager-kirjastoissa, joista se on otettu käyttöön ainakin Satakunnan ja Lahden ammattikorkeakouluissa – SAMKissa jo viime syksynä. Heillä tosin ei ole aihepiirikohtaisia listoja, vaan yksi lista koko tietokannan uutuuksista. PIRAMKissa aihepiirikohtaisten, hyllyluokituksiin perustuvien listojen tekoa helpotti se, että meillä on käytössä vain yksi luokitusjärjestelmä eli YKL. LAMKissa on tarjolla varsin laaja lista uutuussyötteistä eri aihepiireistä, kts. <http://www.phkk.fi/tietokeskus/rss.html>.

Kokoelmien painopistealueet esiin tagi-pilvenä

Aihepiirien arvioinnissa oli hyväksi avuksi myöhemmin syksyllä 2007 käyttöönotettu ”YKL-pilvi” <http://pirka.amkit.fi/ykl-pilvi/> joka näyttää kirjaston kokoelmien painopisteet web 2.0:lle tyypillisenä tagi-pilvenä. Sovelluksen on alun perin kehittänyt Dewey-luokitukselle Steve Thomas Adelaiden yliopiston kirjastosta Australiasta. Pienellä vaivalla siitä sai muokattua YKL:ään perustuvan version ja lisäksi toimipistekohtaisen version. Näiden sivujen tarkasteleminen osoittaa, että RSS-syötteisiin alunperinkin valitut aihepiirit olivat juuri niitä, joihin PIRAMKin toimipisteiden kokoelmat oikeastikin keskittyvät.

Palataan jo aiemmin siteerattuun Kimmo Tuon-

misen tekstiin: ”Kirjaston uutuusluettelo voidaan tuottaa kirjastojärjestelmän automaattisesti generoimana RSS-syötteenä, jonka käyttäjä saa halutessaan integroitua erilaisiin ohjelmistoihin, kuten RSS-seurantaohjelmaan tai vaikkapa johonkin oppimisympäristösovellukseen.” Jälkikäteen katsottuna onnistuimme meillä toteuttamaan tämän kesän 2007 lopussa.

”Kun RSS-syötteet otetaan täysimittaiseen käyttöön, käyttäjä voi tilata esimerkiksi johonkin asia- tai avainsanaan liittyvän syötteen.” Tämä sen sijaan ei ole vielä toteutunut Voyagerin osalta, mutta Kansalliskirjaston Nelli-toimisto on tehnyt Nelli-portaaliin RSS-toteutuksen, joka mahdollistaa RSS-uutuussyötteen tekemisen mistä tahansa Nelli-hausta, kohdistuen esim. kirjaston kokoelmätietokantaan. Monihakuohjelman Nelliin hakumahdollisuudet ovat rajalliset kuin kirjaston kokoelmaluettelon, mutta vastaavan toiminnon toteuttaminen Voyageriin – RSS-syöte mistä tahansa Voyager-hausta – ei vaikuta kovin pian toteutuvalta mahdollisuudelta. 📖

Tietoa kirjoittajasta:

*Hannu Hahto, informaattikko, kirjaston järjestelmävastaava Pirkanmaan ammattikorkeakoulu – Kirjasto- ja tietopalvelut
email. hannu.hahto@piramk*